

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри
методики музичного виховання та диригування Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника Карась Ганни Василівни
на дисертаційну роботу **Жень Цзяці**
**«Процес академізації янціня у творчості китайських композиторів другої
половини ХХ – початку ХХІ століть»**, подану на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми дослідження. Цимбали, як один із найдавніших та найпоширеніших музичних інструментів в історії людства у світі, є в культурі двох наших народів – українського та китайського. Тому звернення Жень Цзяці до дослідження академізації китайського варіанту цимбал – янціня у творчості китайських композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століть є закономірним і обґрунтованим. Актуальність дослідження зумовлена як невеликою кількістю наукових робіт з інструментознавства народних інструментів, так і аналізом творів сучасних композиторів для них. Авторка справедливо зазначає: «В Україні музика для китайських цимбал – янціня, ще не була предметом спеціального дослідження. Серед небагаточисельних робіт та публікацій, окремої уваги в українському музикознавстві заслуговують ґрунтовні розвідки Тараса Барана, присвячені проблемам розвитку, вдосконалення, популяризації цимбал в українській музиці. У цій роботі виконавець-віртуоз, музикознавець також коротко окреслює шляхи поширення різновидів цимбал у світі, та зокрема янціня у Китаї» (с. 25–26).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає науковій темі № 5 «Музично-виконавське мистецтво: теорія, історія, практика» перспективного тематичного плану науково-дослідної діяльності Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка на 2019 – 2024 рр. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої Ради Львівської

національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Протокол засідання № 08 від 13.XI.2020 р.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується широкою джерельною базою, об'ємним компендіумом аналітичних студій, актуальною науковою літературою та сучасними теоретико-методологічними підходами.

Об'єктивність дослідження обумовлена оперуванням значною кількістю фактологічного матеріалу та його аналізом.

Не менш вагомою є теоретико-методологічна база дослідження з царини музикознавства та культурології зі становлення та розвитку культури Китаю, проблем розвитку ансамблю народних інструментів та оркестру, окремих персоналій (композитори, виконавці, музикознавці), праці українських музикознавців, присвячених теоретичним проблемам – питанням виражальних засобів, стилю, жанру, формі, драматургії.

Використання різноманітних методів, зокрема історичного, жанрово-стильового, структурно-функційного та аналітичного обумовило усебічне охоплення проблемних зон, заявлених у дисертаційній роботі, та дозволило вибудувати вірну дослідницьку стратегію. Таким чином констатуємо, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими.

Наукова новизна результатів дослідження та їх наукова обґрунтованість. Усі положення наукової новизни забезпечуються вагомістю джерельної бази, теоретико-методологічним підґрунтям та сучасними науковими підходами. У дисертації Жень Цзяці *вперше*: введено у науковий обіг значний пласт концертного репертуару для янціня; узагальнена багатоаспектна творча діяльність представників цимбальних шкіл Китаю, окреслена їх композиторська, виконавська, педагогічна, науково-дослідницька робота; простежено розвиток та становлення камерних народних ансамблів та оркестрів народних інструментів з участю янціня; виявлено закономірності процесу академізації інструмента в контексті формування виконавського репертуару та виникнення навчальних закладів; здійснено комплексний музично-теоретичний

аналіз концертів для янціня, виявлено особливості музично-виражальних, архітектонічних, відтак, стилістичних рис, які демонструють синтез китайської та європейської музики.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання аналітичного матеріалу і теоретичних узагальнень у навчальних курсах «Історія і методика викладання гри на китайських народних інструментах», «Історія виконавства на янціні», а також у викладанні курсу «Аналіз музичних творів» на кафедрах народних інструментів оркестрових факультетах ВНМЗ Китаю та України. Матеріали роботи є корисними для виконавців академічного профілю та проведення майстер-класів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація має таку структуру: вступ, чотири розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дисертації – 193 сторінки, з них основного тексту – 177 сторінок. Список використаних джерел включає 109 найменувань, у т. ч. іноземними мовами.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та вказано на його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено теоретичну та методологічну основи дисертації, сформульовано наукову новизну та зазначено теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, вказано на особистий внесок здобувачки, подано відомості про апробацію, публікації, структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ «**Основні етапи становлення, шляхи поширення та розвитку цимбального мистецтва у світовій музичній культурі**» презентує теоретично-методологічну базу дослідження.

У підрозділі 1.1 «*Цимбальне мистецтво як предмет музикознавчих досліджень*» авторка здійснює історіографічний огляд проблеми, зокрема аналізує праці науковців Китаю та України.

Підрозділ 1.2 окреслює історичні етапи в розвитку цимбалоподібних інструментів, зокрема китайських цимбал – янціня.

У підрозділі 1.3 висвітлено процеси академізації янціня у XX–XXI століттях завдяки формуванню вищих освітніх музичних закладів, проведенню музичних конкурсів і фестивалів.

Підрозділ 1.4. представляє чотири основні школи гри на янціні як стильові напрями в китайській музиці: Кантонську, Цзяннань Сиджу, Сичуанську та Північно-Східну.

Авторка висновує: «Оскільки янцінь виступає одним із ведучих інструментів у сучасних китайських ансамблях та оркестрах народних інструментів, у цих школах багато спільних засадничих прикмет, але є і певні відмінності. Це – різниця у тембрових особливостях, характері мелодики, у способах видобування звука тощо. Необхідно відзначити, що музика Китаю неоднорідна в силу територіальних, соціальних, культурних відмінностей провінцій цієї величезної країни. Кожна зі шкіл формувалась під впливом певного етно-культурного середовища» (с. 56).

Другий розділ дисертації присвячений історії формування китайського національного інструментального ансамблю та оркестру китайських народних інструментів.

У підрозділі 2.1 авторка висвітлює шляхи розвитку та особливості національних ансамблів інструментальної музики.

Підрозділ 2.2 зосереджує увагу на формуванні оркестру китайських народних інструментів в контексті соціокультурних та політичних змін в Китаї. Авторка подає основний склад такого оркестру, окреслює місце та роль в ньому китайських цимбал – *янцінь*.

У підсумку розділу авторка висновує: «...інструмент виступає в китайській традиції як ансамблевий, так і сольний. В оркестрі будь-якого складу, янцінь часто використовується як акомпануючий інструмент, який створює тло для інших (солюючих). Граючи акорди або арпеджіо, янцінь, залежно від стилю епохи, напряду, стильової тенденції композитора, додає оркестру специфічного тембру, створюючи контраст чи гармонійно зливаючись із звучанням усіх груп оркестру, збагачаючи його темброву палітру» (с. 70–71).

Третій розділ дисертації «**Особливості «китайської школи гри» на**

янціні» є важливим з огляду на в'яснення специфіки оволодіння інструментом.

Підрозділ 3.1 присвячено розгляду будови та модернізації інструмента. Авторка ілюструє текст світлинами із зображенням янця та його складових.

У підрозділі 3.2 виокремлено прийоми звукодобування та особливості запису нот для янця китайською музичною грамотою. Для унаочнення Жень Цзяці подає ілюстрації. Ведучи мову про вплив європейської музики, авторка пише: «Сольний репертуар для янця, окрім оригінальних творів, збагачується кращими зразками європейської цимбальної літератури» (с. 84) і наводить приклади перекладів професорки Лі Лінлін європейських цимбальних творів для янця соло (с. 84–85).

У висновках до розділу Жень Цзяці пише: «Янцинний репертуар включає низку прийомів, якими зазвичай володіють виконавці. Серед найпоширеніших і специфічних відзначимо наступні приклади, які включають натискання на струни для створення ефекту *вібрато*, подібного до ефекту гучжен, а також гармоніки та 顫竹 (*chàn zh* which), що передбачає легке *ковзання палицями по струнах, змушуючи їх вібрувати*, що призводить до короткого, *стрімке тремоло*. Багато інших технік, як-от *портаменто* – *ковзання від однієї ноти до іншої* (досягається за допомогою 2 методів, обидва передбачають подовження або вкорочення струн: перший – переміщення ручок тонкого налаштування з боків інструмента вручну, а по-друге, використання металевого «кільця» – відомого як 滑音指套 [*huá yīn zhǐ tào*] – і ковзання ним уздовж зазначеної довжини). Якщо руки вільні (наприклад, у періоди відпочинку), накриття струн руками швидко гасить вібрацію» (с. 87–88).

Четвертий розділ «**Процес академізації інструмента: композитори та виконавці янціністи**» в архітектоніці дисертації можна розглядати як кульмінаційний, оскільки авторка аналізує творчість сучасних педагогів та виконавців у розвитку та популяризації інструмента (4.1.), янця у музичній естрадній творчості та виконавстві (4.1.1.), особливості музичної мови та стилістики провідних композиторів XX–XXI століть – творців опусів для янця (4.2.). У цьому підрозділі здійснено детальний музикознавчий аналіз творів для янця, виокремлено виражальні засоби, стилістику та вплив

західноєвропейської традиції, зокрема, синтез романтичних виражальних засобів та маньчжурського фольклору у концерті Лю Ханлі «Цзінь Лінгсі – Роздуми про місто» для оркестру народних інструментів та янця (4.2.1.); стилістика китайської та європейської музики у Концерті для янця з оркестром «Поезія протоки» Сян Зухуа (4.2.2.); образ легендарної Мулан у полотні Лю Ханлі «Мулан Сі» для соло янця та ансамблю народних інструментів (4.2.3.); «Падаюча нічна квітка» Ван Се: трансформація фольклору та риси імпресіонізму (4.2.4.), національні особливості музики із вкрапленням елементів сучасних композиційних технік у сольному творі для янця «Нічній картині Яошань» Сюй Сюедуна та в аранжування Ван Юня для камерного ансамблю (4.2.5.); поліфункційність та поліладовість в композиції «Коло» Фен Цзіюнга для соло янця та в аранжуванні – ансамблі Сюн Сіня (Ле) для янця, челести, віолончелі (4.2.6.).

Висновки дисертації узагальнюють результати дослідження, вони відповідають поставленій меті та завданням, є методологічно обґрунтованими.

Список використаних джерел є репрезентативним і відображає рівень опрацювання наукової літератури з досліджуваної проблематики.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. За темою дисертації здобувачкою опубліковано 8 одноосібних публікацій, з них: 3 містяться у наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові з мистецтвознавства; 5 – у збірках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, що свідчать про апробацію матеріалів дисертації. Наукові праці, які опубліковані за темою дисертації, містять науково обґрунтовані результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються аргументованістю й логічністю викладу.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У ході аналізу змісту дисертаційної роботи Жень Цзяці порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать авторці особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Жень Цзяці, вважаємо за потрібне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі зауваження.

1. У вступі зазначено теоретичне і практичне значення дисертації, однак в чому ж полягає саме теоретичне значення роботи не висвітлено.

2. В історіографічному огляді джерел з порушеної проблематики хотілося би прочитати їх оцінку авторкою.

3. Спостерігається нерівномірність обсягу підрозділів. Наприклад підрозділ 1.2 має всього 5 сторінок, 1.3 – 7 сторінок, 1.4 – 3 сторінки.

4. Немає висновків до підрозділів.

5. Висновки роботи варто було пронумерувати відповідно до поставлених завдань, що надало би більшої стрункості цій структурній частині дисертації.

6. Серед завдань дослідження є таке: «виявити взаємозв'язок західних стилів та технік із фольклорними прикметами у композиторській творчості композиторів Китаю» (с. 27). У тексті дисертації та висновках увага зосереджена на мюзиклах. Запитання: «Які західні стилі і техніки виявлено у творчості китайських композиторів для янціня?».

7. Оформлення списку використаних джерел та літератури не відповідає вимогам Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

8. В роботі багато граматичних помилок, вживання русизмів (даний, по), дефісів замість тире та ін.

Висловлені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи Жень Цзяці, яка виконана на доброму науковому рівні та має вагоме теоретичне і практичне значення.

Висновок. Дисертація Жень Цзяці «Процес академізації янціня у творчості китайських композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століть», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., та вимогам, встановленим наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 р., не містить ознак порушення академічної доброчесності, що дає підстави для присудження Жень Цзяці ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри методики музичного виховання та диригування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ганна КАРАСЬ